

Đem Tâm Tình Viết Lịch Sử

Đọc sách “Cha Vô Danh” (“De père inconnu”) của Phạm Ngọc Lân:
Một trường hợp Dr Zhivago của Việt Nam

Hồ Văn Hiến

Cách đây bốn năm, tôi may mắn nhận được cuốn "De père inconnu" (L'Harmattan, 2015, Paris) với chữ ký tác giả, như là một món quà đặc biệt của một đồng nghiệp đến trân trọng giao tận tay, một món quà quý giá. Ông bạn già của tôi, nay vừa qua đời, đã chịu khó liên lạc với tác giả Phạm Ngọc Lân từ trời Tây xa xôi để tặng tôi một cuốn, và còn nhận xét "không biết làm sao mà cái ông Lân này giỏi dữ vậy, vừa viết văn như tây, vừa đờn hát thiệt hay nữa." Tôi biết Phạm Ngọc Lân từ lâu, từ thời tôi còn là một sinh viên sống trong cư xá sinh viên Đắc Lộ, ở số 161 Đường Yên Đổ, gần cầu Trương Minh Giảng (đường Yên Đổ đã thay tên từ 1975 thành Lý Chính Thắng.)

Hồi đó anh Gaillard Phạm Ngọc Lân là một người cao lớn, đi Vespa, hào hoa, hát giỏi, chơi kèn, trồng, thể thao, giao du với giới văn nghệ sĩ nổi tiếng (như anh có kể lại trong cuốn sách). Cũng vì lý do đó mà tôi đọc sách của anh thấy rất say mê, rất thích và thú vị. Mấy năm trước, tôi có soạn cuốn sách nói về sử Việt Nam, “Vietnam History, Stories Retold For A New Generation”, để giới thiệu nước nhà với lớp trẻ chỉ dùng tiếng Anh, nói về những khía cạnh lịch sử, văn hoá của Việt Nam mà trong sách Mỹ thường không đề cập đến, vì họ thường chỉ bàn

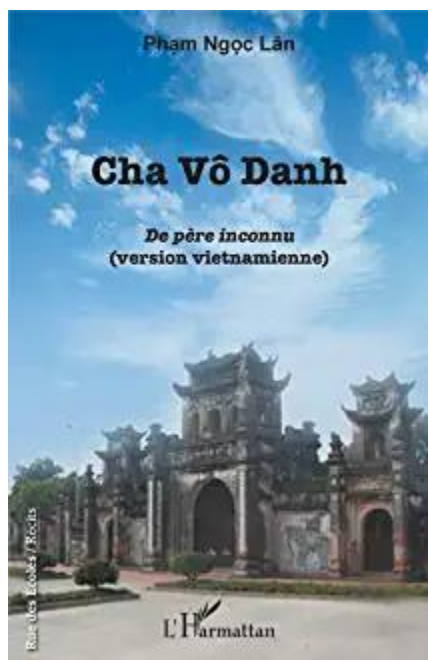
về chiến tranh Việt nam và xem đất nước chúng ta như bãi chiến trường xưa của họ. Bởi vậy, tôi càng hiểu được và thưởng thức sâu sắc hơn tác phẩm của Phạm Ngọc Lân. Tác giả đã từng học bài bản về sử ở Đại Học Pháp trong nhiều năm để chuẩn bị cho bằng tiến sĩ về sử học (nhưng gián đoạn vì gia đình dọn qua Mỹ sống một thời gian). Đọc sách anh, chúng ta cảm nhận được tính cách chuyên nghiệp đó, và đây là một đóng góp lớn cho nền sử học của nước nhà.

Tuy nhiên, sách của Phạm Ngọc Lân không phải là một niên biểu khô khan về các biến cố lịch sử, mà một bức tranh sống động, lời cuốn của cuộc sống một con người, tuy lắm gian truân, nhưng lại được nhiều bài học quý giá, thú vị (ít nhất là lúc nhìn lại), làm cho một đứa trẻ tự nhận là rụt rè, sinh ra trong hoàn cảnh thiệt thòi, lại có thể vươn lên đạt đến những thành tựu lớn trên nhiều lãnh vực hoạt động.

Năm 1938, mẹ anh, mồ côi cha, từ Miền Bắc theo gia đình vào Nam. Năm 1943, một mình từ Sài Gòn ngược về Ba Ngòi, một hải cảng nhỏ gần Nha Trang, mẹ anh đi tìm người chồng mới được thu xếp gả cưới, một sĩ quan pháo binh người Pháp tại một hòn đảo nhỏ chắn trước vịnh Cam Ranh. Hai người chỉ sống với nhau được hai tuần rồi chia tay. Người con trai, anh Phạm Ngọc Lân, là kết quả của cuộc gặp gỡ đó. Anh từng là giảng viên trường đại học Dược khoa Sài Gòn, một sinh viên nghiên cứu sử ở đại học Paris, hiện nay một nhạc sĩ guitar, một ca sĩ được nhiều người ngưỡng mộ trên youtube. Anh dành 8 năm trời nghiên cứu các tài liệu, thăm viếng từng nơi từ nam chí bắc Việt Nam, đi đến nhiều thư viện văn khố trên đất Pháp

để lục soát và viết ra cuốn "De père inconnu" (Cha Vô Danh) nói về công cuộc tìm kiếm người cha chưa bao giờ thấy mặt mà cũng không rõ tên (do giấy tờ thất lạc), và cuộc hành trình lịch sử của gia đình anh, trong suốt mấy cuộc chiến tranh đẫm máu và dai dẳng mà đất nước trải qua.

Lần cuối cùng tôi đọc hết một cuốn sách tiếng Pháp dày và từ đầu đến cuối là tháng 11 năm 1977, tại Long Thành, nơi một vùng hẻo lánh. Sau gần hai năm trong trại cải tạo, tôi phải đi làm ruộng, hồi hương lập nghiệp sau khi ra khỏi trại. Cuốn "Bác sĩ Zhivago" (Boris Pasternak) tiếng Pháp đưa tôi vào thế giới của cách mạng Tháng Mười Nga và những biến đổi sau đó trên đất nước Xô Viết, cùng số phận của một bác sĩ, một nhà thơ và một trí thức mắc chứng lãng mạn kinh niên. Sách "Cha Vô Danh" là cuốn sách tiếng Pháp đầu tiên mà tôi thường thức từ đầu đến cuối, sau mấy chục năm qua chỉ học, dùng tiếng Anh, ngoài tiếng mẹ đẻ. Sách Phạm Ngọc Lân cũng đem lại những cảm xúc như Dr Zhivago, chỉ khác, sách của anh đưa tôi về vùng quá khứ của chính mình, chính dân tộc mình. Sài Gòn, Đà Lạt, Cam Ranh, Ba Ngòi, những ngôi trường Pháp, những đại học của một thời đã in dấu ấn trong tâm hồn mình.

Tôi nghĩ Phạm Ngọc Lân, giống như BS Zhivago, là một người rất đa cảm, lãng mạn, nghệ sĩ (Zhivago làm thơ, Phạm Ngọc Lân đam mê hát, chơi ghi ta và sáng tác nhạc), cả hai sống trong buổi giao thời lúc trật tự xã hội sụp đổ (Cách Mạng tháng Mười Nga, và Việt Nam 30 tháng 4-75), trí thức (một bên là bác sĩ y khoa, Phạm Ngọc Lân là dược sĩ, dạy đại học dược sau 1975, học chuyên khoa sử), không có lập trường chính trị dứt khoát (Zhivago là một bác sĩ phục vụ cho thương binh nhiều bên trong cuộc nội chiến Nga, cũng như Phạm Ngọc Lân, dù có quốc tịch Pháp kêu đi lính VNCH thì đi, sau 30/4 kêu đi cải tạo cũng đi). Nếu tôi nhớ không lầm, Tonya, vợ Zhivago, nhận xét về chồng như sau: anh là người rất thông minh nhưng anh mắc bệnh của người trí thức ("tiểu tư sản") là anh không có ý chí, không quyết định. Tôi không dám quyết đoán PN Lân là như vậy, tôi chỉ nghĩ anh mắc chứng "lãng mạn kinh niên" của Dr Zhivago. Đối với tôi, đề tài chính của cuốn sách Dr Zhivago (khác với cuốn phim năm 1965 của David Lean đã đơn giản hoá câu chuyện về nước Nga trong cuộc nội chiến), không phải là chuyện tình "lãng nhãng" với Lara, mà là hành vi, thái độ của người trí thức truyền thống khi đứng trước một tình huống mà mọi giá trị xã hội đảo lộn. Boris Pasternak

được xem như là người nghi ngờ Cách Mạng tháng 10 Nga, từ bỏ chủ nghĩa hiện thực xã hội chủ nghĩa và đề cao cá nhân chủ nghĩa. Bởi vậy Boris Pasternak mới không được đi nhận giải Nobel văn chương. Bản dịch tiếng Ý được xuất bản lần đầu tiên tháng 11, năm 1957 tại Ý bởi Feltrinelli, một đảng viên cộng sản Ý, sau đó bị trục xuất khỏi đảng vì vụ này. Cho đến năm 1958, ấn bản tiếng Nga đầu tiên mới được in ở Hoà Lan bằng tiền của CIA dưới tên nhà xuất bản Mouton Publishers of The Hague, và một số ấn bản được phân phối ở cửa hàng Civitas Dei (the City of God) của Vatican tại hội chợ thế giới Bruxelles (Bi), được kín đáo trao không cho đông đảo du khách người Nga (theo Washington Post).

Sau khi thường thức bản tiếng Pháp De Père Inconnu, cũng như nhiều người khác, tôi đã tự nhủ, chúng ta cần một bản tiếng Việt và một bản tiếng Anh của cuốn này.

Thật là "được voi đòi tiên"! Vậy mà lại được tiên mới hay. Những năm sau đó, tác giả đã miệt mài, không phải để dịch sách của mình qua tiếng Việt, mà viết lại hoàn toàn. Bằng tiếng Việt trong sáng, tiếng mẹ đẻ của anh, bỏ bớt những giải thích chỉ cần cho người Pháp, và thay vào đó những chi tiết, những nét chấm phá và những chuyện kể mà chỉ có "người trong nhà" Việt Nam, chỉ nghe nhắc đến là lòng đã rộn ràng, nhớ đường xưa lối cũ, nhớ ngày xưa vang bóng một thời. Nhớ "ngày xưa lúc mình còn trẻ" (như trong bài hát nổi tiếng "One day when we were young"), với các buổi trình tấu guitar, sinh hoạt thể thao, và nhất là cuộc tình thời chiến với người đẹp ở đài truyền hình Sài Gòn, sau này là người vợ trung thành qua bao năm lận đận... Tác giả đã, theo như lối nói hiện nay, "thổi hồn" vào lịch sử. Và từ đó, một cuốn sách quan trọng cho người Việt chúng ta ra đời, cuốn "Cha Vô Danh", cũng được nhà xuất bản uy tín của Pháp L'Harmattan phát hành.

May mắn cho tác giả, và cũng may mắn cho độc giả, do một sự tình cờ, kết quả cuộc tìm kiếm người cha "không tên" kỳ thú này đã đem đến một kết cuộc rất có hậu. Tuy nhiên tôi xin phép không tiết lộ kết cuộc đó ở đây, để quý vị tự tìm lấy khi đọc cuốn sách.

Ngoài giá trị văn chương cũng như giá trị sử học của tác phẩm "Cha Vô Danh", tôi xin nhắc đến một vấn đề rất gần với chúng ta là những người đã sống qua nhiều chế độ, mang ít lắm là hai quốc tịch khác nhau, không ít thì nhiều nhuộm màu văn hoá Tây, văn hoá Mỹ. Không riêng gì con cháu chúng ta sống trong hai nền văn hoá, một bên văn hoá Việt, tiếng Việt ở nhà, bên kia nếp sống Mỹ, tiếng Mỹ, tiếng Pháp trong sinh hoạt hàng ngày. Chúng ta cũng vậy, quá khứ chúng ta Việt nam, hiện tại chúng ta ở Mỹ, Pháp, Canada... Vậy chúng ta là ai?

Phạm Ngọc Lân hiện thân cho tính nhị nguyên/duality đó, cho câu hỏi không tránh được về căn cước, bản chất, "identity", không riêng gì của người tỵ nạn chúng ta mà cho cả mọi thành phần đa dạng của xã hội toàn cầu hôm nay. Và xứng đáng với vai trò một nghệ sĩ trí thức, anh cũng cho chúng ta một câu trả lời qua cuốn sách của anh.

Phạm Ngọc Lân tuyên bố với báo chí Pháp: "Tôi đã sống còn nhờ khả năng thích ứng của tôi, trong lúc vẫn cố gắng bảo tồn bản sắc của tôi. Không nên quên rằng mặc dù thuộc về nền văn hoá Việt Nam, tôi cũng có 50% máu Pháp chảy trong huyết quản. Đúng rồi, tôi cảm nhận tôi là người Pháp, và là người dân thị xã Roquettes (nơi anh ở tại Pháp), nhưng tận trong đáy lòng tôi vẫn là người Việt Nam".

Như câu sáo ngữ mà chúng ta hằng nghe, nếu cuộc đời tặng cho ta trái chanh, thì hãy làm ly chanh đường cho cuộc đời. Xã hội Mỹ, cũng như Canada, Pháp, Úc, những nơi có nhiều người Việt định cư, càng ngày càng chấp nhận rất đông người di dân đến từ nhiều nguồn gốc khác nhau để làm đất nước họ phong phú hơn, trẻ trung hơn, giải quyết tình trạng lão hoá do tỷ số sinh sản thấp. Cũng như Mỹ, các xã hội tây phương không còn tham vọng là một "melting pot" mà muốn làm một cái "mosaic" nhiều màu nhiều vẻ, do nhiều văn hoá, nhiều dân tộc khác nhau tạo thành một bức tranh ghép. Nếu chúng ta từ chối nguồn gốc, bản sắc của chúng ta do cha mẹ ông bà gầy dựng qua bao thế hệ, chúng ta sẽ lấy gì góp phần vào bức hoà tấu muôn điệu, bức tranh hùng vĩ và phong phú của xứ sở mới mẻ và bao dung này? Chúng ta có thể vừa là người Việt Nam, vừa là người Mỹ, người Canada, người Pháp, người Úc... trong thế giới toàn cầu ngày hôm nay.

Với lòng tri ân đối với tác giả, tôi xin trân trọng có đôi lời để giới thiệu với quý vị công trình văn chương, lịch sử quý giá này, và tôi chắc chắn cuốn sách sẽ đưa quý vị vào một vùng kỷ niệm mà trong đó chúng ta ai cũng sẽ tìm thấy mình và từ đó hiểu mình hơn, hiểu và yêu mến quê hương Việt Nam hơn.

Hồ Văn Hiến

Falls Church, Virginia

Ngày 11 tháng 10, năm 2019

Ngày 24 tháng 11, năm 2019

Sách Cha Vô Danh do nhà xuất bản L'Harmattan, Paris, phát hành, có thể mua qua Amazon, hoặc mua trực tiếp của Phạm Ngọc Lân với chữ ký của tác giả (xin liên lạc lan_phamngoc@yahoo.com).